

اسناد مدرسه موسیقی

● شهلا آذری

از مطبوعات دیگر...

مقدمات، تشکیل

بین سالهای ۱۲۴۸-۴۹ ش، در روزگار وزارت مخیرالدوله، مدرسه موسیک، تحت نظر وزارت معارف تأسیس شد. این مدرسه را مسیو لومر فرانسوی-در دارالفنون اداره می کرد. وی از روسای موسیک گارد جمهوری فرانسه بود که از طرف دولت ایران برای تعلیم و تربیت شاگردان و تربیت و تشکیل دسته های موسیک نظام به ایران اعزام شدند. و چند سال قبل از تأسیس مدرسه به ایران آمده بود. چون فارسی نمی دانست میرزاعلی اکبرخان نقاش باشی (مزین الدوله) که معلم فرانسه و نقاشی بود به سمت مترجمی لومر منصوب گردید و درس موسیقی نظری او را که برای شاگردان می گفت به صورت سئوال و جواب به فارسی ترجمه می کرد و اولین کتاب تئوری

موسیقی را به سبک جدید نوشت...

«چون آن زمان کلیه دروس دارالفنون، خصوصاً قسمت مدرسه موسیک (بواسطه اینکه در ایران سابقه نداشت) دارای برنامه مرتبی نبود تحصیلات فن موسیک از جهت کتاب و اثاثیه و آلات موسیک مواجه با اشکالات می گشت و نظر به اینکه معلم کافی موجود نبود و مسیو لومر هم بخوبی از عهده تکلم بزبان فارسی بر نمی آمد دوره تکمیل این فن به ۱۵ سال طول کشید.»

در ابتدا رئیس و معلم مدرسه مسیو لومر بود و مدرسه ۲۵ شاگرد داشت و دروس غیرموسیقی تدریس نمی شد و در قسمت فنی، نظری (شامل مقدماتی و

عالی) و در قسمت عملی، پیانو، ویلن و اسبابهای برنجی و چوبی تعلیم داده می شد و منظور از تعلیم شاگردان تربیت متخصص برای رهبری دسته های موسیک نظام و شرط ورود فقط داشتن سواد فارسی بود. لباس و ناهار نیز به شاگردان داده می شد. الگوری لباس شاگردان مدرسه، لباس افراد گارد جمهوری فرانسه بود. فارغ التحصیلان این دوره مدرسه به دریافت درجات نایب اولی، سلطانی، و یاوری نایل می آمدند و به غیر از یک نفر از ایشان که مأمور قزاقخانه شد، دیگران به سربازخانه و توپخانه انتقال یافتند و عهده دار ریاست و معاونت دسته موسیک گردیدند.

پس از فوت مسیو لومر و بعضی پیشامدهای دیگر (از جمله انقلاب مشروطه) مدرسه مزبور منحل گردید. در سال ۱۲۹۴ ش بنا بر پیشنهاد سر تیپ غلامرضا خان

مین باشیان (سالار معزز)^۲ وزارت معارف با بودجه‌ای مختصر، که ماهیانه بالغ بر هفتاد تومان می‌شد، یک کلاس موزیک در دارالفنون تأسیس نمود. آن کلاس، به واسطه ترقی و پیشرفتی که کرد، پس از دو سال در همان دارالفنون مبدل به یک مدرسه به نام «مدرسه موزیک» گردید که دارای یک رئیس و یک ناظم بود. برای تعلیم دروس موسیقی، گذشته از سرتیپ غلامرضا خان، که سمت ریاست داشت، از اشخاصی چون میرزا حسین خان، سلیمان خان، ابراهیم خان، و پس از مدتی سرتیپ نصراله خان مین باشیان^۳ به عنوان مدرس استفاده شد.

«در این مدرسه، دروس نظری موسیقی (مقدماتی و عالی)، پیانو، اسبابهای زهی، اسبابهای برنجی و بادی و در قسمت غیر موسیقی، فارسی، فرانسه، عربی، حساب، شرعیات و نیز مشق خط تدریس می‌شد و نظر مدرسه در این دوره تربیت شاگردان برای رهبری ارکستر و دستجات موزیک نظام بود و شرط ورود داشتن تصدیق نامه شش ساله ابتدایی»^۴.

دوره مدرسه ابتدا شش سال بود. در ۱۳۰۵ ش دو سال بر آن افزوده شد تا اگر یکی از شاگردان دوره هشت ساله آن را طی کرد موفق به اخذ تصدیق عالی گردد.^۵ این تصدیق برابر دیپلم بوده است^۶ همچنین به شاگردانی که استعداد بیشتری از خود نشان می‌دادند مدال علمی تعلق می‌گرفت تا از دیگران ممتاز باشند.^۷ به موجب طرحی که ارائه شد، قرار بر این شد که شاگردان اول، دوم و سوم سیکل به طور مجانی در مدرسه پذیرفته شوند.^۸ اغلب تمامی شاگردانی که در مدرسه پذیرفته می‌شدند از وضع مالی خوبی برخوردار نبودند و این مساله برای آنان مشکلاتی ایجاد می‌کرد. لذا مسئولین مدرسه تصمیم گرفتند جهت کمک به دانش آموزان بی بضاعت مدرسه، نظامنامه‌ای تدوین و اجرا کنند که به موجب آن در صورت داشتن شرایط ورود به مدرسه به هر دانش آموز ماهی یک تومان کمک خرج تحصیل و سالی دو دست لباس داده شود.^۹ تا سال ۱۳۰۵ - ۱۳۰۶ ش محصلان مدرسه ۵۴ نفر بودند و فارغ التحصیلان آن یازده نفر، که ده نفر آنها با سمت ریاست و معاونت در دسته‌های قشون مشغول خدمت شدند و یک نفر هم در مدرسه موسیقی به معلمی مشغول گشت. به موجب طرحی که از طرف مدرسه به نظام وظیفه عمومی ارائه شده بود معلمان و محصلان مشمول خدمت نظام، مادام که به تحصیل و تدریس اشتغال داشتند از انجام خدمت نظام معاف می‌شدند.^{۱۰}

در ۱۳۰۷ مدیریت مدرسه موزیک به علینقی خان وزیر و واگذار شد و مدرسه که تا آن روز به مدرسه موزیک معروف بود، «مدرسه موسیقی دولتی» نامیده شد.^{۱۱}

در سال ۱۳۰۸ ارکستر آن مدرسه تشکیل گردید و تدریس ارکسترشناسی، آهنگ سازی، و پیانو هم به عهده وزیر بود که شامل موسیقی ایرانی و غربی می‌شد.^{۱۲} دروس موسیقی عبارت بود از: موسیقی نظری و عملی و پاره‌ای دروس غیرموسیقی. دوره این مدرسه ۵ سال بود و متوسطه کامل شناخته می‌شد و

عده شاگردان در آخر سال تحصیلی ۱۳۱۱ - ۱۳۱۲ شمسی ۳۷ نفر بود که ۵ نفر از آنان فارغ التحصیل شدند. بودجه مدرسه همان بودجه سابق به اضافه ماهی ۱۵۰ تومان بود. شاگردان لباس مخصوص نداشتند و آنچه سابقاً برای لوازم التحریر به آنها داده می‌شد حذف گردیده بود.^{۱۳}

«اساسنامه تدریس عبارت بود از نظری، موسیقی مقدماتی و عالی؛ و اصطلاحات موسیقی به زبان ایتالیایی بود. در ابتدای سال تحصیلی ۱۳۱۲ - ۱۳۱۳ ش، مدرسه موسیقی دولتی به پیشنهاد مهدیقلی هدایت، مبدل به مدرسه عالی موسیقار شد و ریاست آن به علینقی خان وزیر و واگذار شد. بودجه سالانه آن بالغ بر ۲۵۱۰۰۰ ریال گردید. بار دیگر این مدرسه تغییر نام یافت و در ۱۷ اردیبهشت ۱۳۱۳ ش مبدل به «هنرستان موسیقی» شد.»^{۱۴}

در ۱۷ آذر ۱۳۱۳ رضا خان ریاست و اداره امور هنرستان موسیقی را به سروان غلامحسین خان مین باشیان تفویض کرد. در این تاریخ عده دانش آموزان ۲۸ نفر و بودجه همان بودجه قبلی با معلمین سابق بود و چون اواسط سال بود در برنامه مدرسه تغییری صورت نگرفت.

«تا این تاریخ موسیقی ایران با موسیقی فرنگی مخلوط بود ولی با ترتیباتی که مین باشیان داد این دو موسیقی از یکدیگر تفکیک شدند. در اول سال تحصیلی ۱۳۱۴ - ۱۳۱۵ ش، نظر به این که اساس و پروگرام هنرستان موسیقی و طرز تدریس و تعلیم بر وفق ممالک متحمل باشد پروگرام تازه‌ای تنظیم و مقررات جدیدی به پیشنهاد مین باشیان به اجرا گذارده شد.»^{۱۵}

این قرارداد به قرار زیر بود:

۱) تأسیس کلاس جدید برای تربیت معلمین (سرود؛ ۲) تهیه نظامنامه مخصوص برای هنرستان موسیقی مطابق مدارس عالی اروپا؛ ۳) تأسیس شعبه موزیک نظام و هنرستان موسیقی برای تعلیم افسران موزیک؛ ۴) تأسیس دوره ابتدایی در هنرستان؛ ۵) تأسیس مجله مخصوص موسیقی.^{۱۶}

شاگردان هنرستان به سه گروه تقسیم می‌شدند: ۱) شاگردان دوره ابتدایی (در دو مرحله ابتدایی و مقدماتی) که بر طبق موازینی که اعلان می‌شد از سوی وزارت معارف برگزیده می‌شدند و سنشان بین ۶/۵ تا ۹ سال بود. و در سه کلاس اول، دوم و سوم ابتدایی تحصیل می‌کردند، بعد مرحله مقدماتی بود که پیشرفته‌تر از ابتدایی محسوب می‌شد. طرز تعلیم موسیقی در دوره ابتدایی طوری بود که برای دانش آموز زحمت تعلیم و تعلم نامحسوس بود و بیشتر تعلیمات از طریق تقویت حس شنوایی دانش آموز صورت می‌گرفت. در این مرحله دانش آموز به تدریج آماده تعلیمات فنی می‌گردید و در نیمه دوم ابتدایی (مقدماتی) آلات موسیقی مناسب در دسترس دانش آموز گذاشته می‌شد. در این دوره برنامه‌های دروس مانند دیگر دبستانها بود، جز آنکه چند ساعت موسیقی به طور فوق برنامه تدریس می‌شد و، همانطوری که

پیش از این ذکر شد، چون جنبه ذوقی هم داشت برنامه دیگری مثل انجام حرکتهای ورزشی با موسیقی و خواندن سرودهای دسته جمعی نیز در برنامه گنجانده شده بود که دانش آموز مجذوب شده و تحمیلی بر او نبود.^{۱۷}

۲) برای پذیرش شاگردان دوره متوسطه، داشتن تصدیق نامه ابتدایی شرط لازم بود. طول مدت تحصیلی مانند سایر دبیرستانها شش سال و علاوه بر دروس موسیقی علمی و عملی گروس غیرموسیقی نیز در برنامه گنجانده شده بود.^{۱۸}

دوره متوسطه از سال چهارم به ۳ شعبه تقسیم می‌شد: الف) شعبه مقدمات تخصص در ساز و آواز؛ ب) شعبه مقدمات تخصص در کمپوزیسیون و مدیریت ارکستر و موزیک هارمونی؛ ج) شعبه آموزگاری سرود و موسیقی.

۳) دوره عالی این هنرستان مرحله تکمیل رشته‌های تخصصی موسیقی به حساب می‌آمد. مراحل پیشرفته‌تر، مرحله استادی و تعلیم مربوط به آن بود که حدود دو سال به طول می‌انجامید.^{۱۹} اگر احیاناً یکی از محصلان مدرسه، ذوق و قریحه لازم را در فراگیری دروس از خود نشان نمی‌داد با تأیید ریاست مدرسه به مدارس دیگر معرفی می‌شد.^{۲۰} بنا به تصویب وزارت معارف درس ورزش نیز به سایر دروس اضافه در برنامه درسی منظور شد.^{۲۱}

در ابتدای تأسیس مدرسه موسیقی، موسیقی نظامی نیز با سایر مواد درسی ادغام شده بود ولی در سال ۱۳۱۷ - ۱۳۱۸ این شعبه بخش جداگانه‌ای را به خود اختصاص داد از لحاظ مقررات با دیگر شعبه‌های مدرسه متفاوت بود و دروس نظامی نیز در برنامه گنجانده شده بود. دوره آن ۸ سال بود به ۶ سال دوره متوسطه و دو سال دوره عالی طول می‌کشید.^{۲۲} در اواسط سال ۱۳۱۸ «اداره موسیقی کشور» تأسیس یافت و سرپرستی هنرستان نیز به آن محول شد.^{۲۳}

برای احراز شغل آموزگاری موسیقی و سرود، داشتن گواهی نامه دوره متوسطه لازم بود.^{۲۴} نظر به کمبود آموزگار در مدرسه و افزایش تعداد دانش آموزان طرحی به مورد اجرا گذاشته شد که به موجب آن فارغ التحصیلان دوره متوسطه هنرستان مشمول قانون تربیت معلم و دارای امتیازات فارغ التحصیلان دانشسرای مقدماتی می‌شدند تا بدین ترتیب بارتیه یک آموزگاری استخدام شوند.^{۲۵} غیر از آموزگاری حتی مشاغل اداری نیز به برخی از هنرجویان تفویض می‌شد.^{۲۶}

ساختمان مدرسه استیجاری بود و طبیعتاً با افزایش تعداد دانش آموزان، کمبود فضای آموزشی مشخص می‌شد.^{۲۷} ساختمان مدرسه و همچنین دانش آموزان از طرف مأمورین صحت و بهداشت مورد معاینه قرار می‌گرفتند تا از سلامت محصلین اطمینان حاصل نمایند و در صورت مشاهده بیماری به مراکز درمانی گزارش داده و موضوع پیگیری می‌شد. به عنوان مثال گزارشی از وضعیت مدرسه موسیقی در ۱۳۱۲ دی از طرف مأمور صحتیه داده شده مؤید این واقعیت است: «... امروز به مدرسه موسیقی رفق، تازه به این عمارت انتقال یافته، البته این محل بهتر از خانه

سابق است ولی باز هم معایبی دارد. قسمت فوقانی خوب است ولی قسمت تحتانی مرکب از زیرزمینهایی است که کلاسها را در آنجا ترتیب داده اند و در فصل زمستان زیرزمین دم دارد و چندان مناسب برای توقف نیست.

به اضافه کف آنها را آب پاشی نموده بودند و رطوبت هوا را زیادتر نموده بود به مستخدمین اکیداً قدغن شد بعد از این از آب پاشی در کف کلیه اطاقها خودداری نمایند و این رویه بسیار بدی است که نزد مستخدمین تمام مدارس معمول است. لازم است از طرف وزارت جلیله متحدالمالی به مدیران کلیه مدارس صادر شود که آب پاشی کف اطاقها را به واسطه مستخدمین بکلی متروک بدارند.

به تمام کلاسها رفته شاگردان را معاینه کردم. عده ای مریض از شاگرد و معلم و مستخدم به قرار شرح ذیل معاینه و دیده شد و به آنها نسخه داده شد:

سوء هضم و پیوره ۱ نفر
کرم امعاء ۱ نفر
ذگیل و اکنه ۱ نفر

از سال ۱۳۱۴ ش دانش آموزان دختر به مدرسه موسیقی راه یافتند و با توجه به موقعیت در دوره ابتدایی و سوابق درخشان تحصیلی شان، تصمیم گرفته شد که برای ورود دختران به مدرسه سختگیری فوق العاده به عمل نیاید و این موضوع به منظور تشویق دختران در تحصیل موسیقی صورت گرفت.^{۳۲}

تعدادی از آموزگاران دروس موسیقی و غیرموسیقی نیز از زنان بوده اند.^{۳۳}

علاوه بر مسائل ذکر شده در بالا، باید به کتابخانه این مدرسه و نحوه تهیه کتب مورد نیاز دانش آموزان اشاره کرد. چون در آن زمان کتاب مورد نیاز این رشته موجود نبود اکثر استادان فن، خودشان جزوه هایی را برای تدریس تهیه می کردند ولی با پیشرفت تدریجی مدرسه، کمبود کتب جهت تدریس احساس می شد. لذا با سایر کشورها، از جمله فرانسه و روسیه ارتباط برقرار نمودند تا این نیاز تأمین گردد.^{۳۴} برای برقرار کردن ارتباط فرهنگی نیز «تصرف» و قطعات موسیقی با ملل دیگر تبادل می شد.^{۳۵}

اولین کنسرت سمفونی مدرسه با حضور وزیر داخله و ریاست تشریفات سلطنتی به مناسبت انجمن تربیت بدنی در ۱۳۱۴/۱/۲۰ برگزار گردید.^{۳۶}

داشتن لباس متحدالشکل هنگام اجرای کنسرت از ضروریات بود.^{۳۷}

با متداول شدن برگزاری کنسرت، در سالهای بعدی، در اکثر مجالس مناظره و سخنرانی هنگام تنفس از سوی دانش آموزان برجسته، کنسرتیهای برگزار می شد و رهبری آن به عهده خود دانش آموزان بود.^{۳۸}

پس از تأسیس رادیو تهران در سال ۱۳۱۹ ش يك ارکستر ۱۷ نفری از موسیقیدانان اروپایی در رادیو تهران برنامه اجرا می نمود ولی بعد از شهریور ۲۰ کلیه آن استادان ایران را ترك کردند و به جای آنان يك ارکستر ۱۷ نفری از فارغ التحصیلان عالی موسیقی، قطعات موسیقی ایرانی را به سبک جدید در رادیو می نواختند و يك کلاس شبانه نیز برای تعلیم تار و ویلن و آواز افتتاح گردید.^{۳۹}

آمار فارغ التحصیلان مدرسه موسیقی

۱۲۹۴ - ۱۳۱۵

تاریخ	تعداد شاگردان	فارغ التحصیلان
۱۲۹۴	۲۵ نفر	۱۱ نفر فارغ التحصیل: سلیمان خان، رضاخان مین باشیان، سلیمان خان، یوسف خان، میرزا جیبی، میرزا بزرگ، آقا سردار، حسین خان، میرزا یاقر، حاجی خان، میرزا رضا، میرزا حسن
۱۳۰۵	۵۴ نفر	۱۱ نفر فارغ التحصیل: حسین لسطقی، حسین نعیمی، داودنجمی مقدم، سید احمد نورایی، محمد انصاری، محمود ایروانی اعظم، مصیب رضوانی، حسن زادمرد، محمد نجمی، میرزا علی آقا، ضیاء الدین مختاری، علی محمد خادم میثاقی، بهاء الدین صیحون، مهدی دقتری، غلامحسین آقازمانی، احمد فروتن راد
۱۳۱۱-۱۳۱۲	۳۷ نفر	۵ نفر فارغ التحصیل: علی محمد خادم میثاقی، بهاء الدین صیحون، مهدی دقتری، غلامحسین آقازمانی، احمد فروتن راد
۱۳۱۲-۱۳۱۳	۳۴ نفر	۴ نفر فارغ التحصیل: عزت الله جلیلی، مهدی فتاح، حسین بیگلری، علی زاهدی
۱۳۱۳	۲۸ نفر	۳ نفر فارغ التحصیل: نصرالله کیهانی، اکبر اسدی، منوچهر محمودی
۱۳۱۳-۱۳۱۴	۲۵ نفر	۳ نفر فارغ التحصیل: نصرالله کیهانی، اکبر اسدی، منوچهر محمودی

سند شماره ۱

وزارت معارف دولت علیه ایران. تصدیق نامه مدرسه موسیقی

موجب ماده هجدهم قانون اساسی مصوبه دهم ذیقعد مطابق با نهم عقرب ۱۳۲۹ چون فرزند که در تاریخ متولد شده و محل اقامت او است تحصیلات موسیقی خود را مطابق پروگرام مدرسه موسیقی با تمام رسانیده و برحسب تصدیق هیئت امتحانه بخوبی از عهده امتحانات برآمده است لهذا وزارت معارف این تصدیق نامه رسمی تحصیلات موسیقی را به مشارالیه اعطاء نماید که از آنچه قانوناً به آن تعلق خواهد گرفت استفاده کند.

سند شماره ۲

نامۀ سرتیپ غلامرضاخان به وزرات معارف، مورخه ۳ مرداد ۱۳۰۵

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه، مدرسه موسیق، نمره ۱۴۲، تاریخ ۳ مرداد ۱۳۰۵.

مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه دامت شوکت

نظر به آنکه طرح نقشه دیپلم هر يك از مدارس فنی و صنعتی و علمی به مثل مدارس اروپا باید علامات مختصه آن فن یا صنعت را دارا باشد لذا دو ماه قبل بنده طرح نقشه ای برای دیپلم مدرسه موسیق تهیه نموده به مقام وزارت جلیله پیشنهاد نموده پس از تصویب مقام وزارت امر و مقرر شد نقاش مخصوص نقشه آن را کشیده تحت گراور فرستاده شود، اینک نقشه تمام شده. اما راجع به شرح مضمون آن ابتدا مثل تصدیقنامه های مدارس است ولی بعد چون این ورقه به منزله دیپلم است درجای تصدیقنامه باید نوشته شود: دیپلم مدرسه موسیق یا چنانچه نخواهند لغت خارجه ذکر شود نوشته شود تصدیقنامه عالی مدرسه موسیق یا لغت دیگر که مقتضی بدانند. هر طور رای مبارک وزارت جلیله اقتضای نماید امر و مقرر شود که مجری شده تحت گراور برود.

رئیس مدرسه موسیق. سرتیپ غلامرضا خان.

سند شماره ۳

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه مورخه ۱۰ بهمن ۱۳۰۵

برحسب تصویب شورای عالی معارف حکم يك قطعه مدال علمی از درجه دوم درباره آقای میرزا ضیاء الدین خان مختاری، شاگرد اول مدرسه موسیق صادر و اکنون حکم مزبور تلو ارسال می گردد که به مشارالیه اعطا نمایند.

سند شماره ۴

نظامنامه اختصاصی شاگردان بی بضاعت مدرسه موسیق که کمک خرج تحصیل دریافت می دارند:

۱. محصلین بی بضاعت که در مدرسه موسیق پذیرفته شده و خرج تحصیل می گیرند و باید واجد شرایط مصرحه ذیل باشند:

الف: تصدیقنامه دوره شش ساله ابتدایی داشته باشند؛

ب: يك نفر از اطباء طرف اعتماد وزارت معارف صحت مزاج و بنیه آنها را تصدیق نموده باشد؛

ج: سن آنها بیشتر از پانزده سال نباشد؛

د: عدم بضاعت آنها ثابت باشد؛

۲. در بدو ورود به مدرسه مدت سه ماه میزان استعداد و قوه محصلین مذکور سنجیده می شود و در صورتی که دارای ذوق موسیقی و مستعد تحصیل فن مذکور باشند شاگرد رسمی مدرسه محسوب می گردند و الا خارج خواهند شد.

۳. محصلین مذکور باید سندی به امضاء و ضمانت ولی خود و تصدیق کمیساریا به مدرسه بسپارند که پس از طی مدت آزمایش مصرح در ماده ۲ و قبول شدن قطعی آنها در مدرسه، دوره تحصیلات را به پایان رسانند و هرگاه قبل از اتمام دوره تحصیلات بدون عذر موجه از مدرسه خارج بشوند برای مدتی که

نمبره ترتیب	نام خانوادگی	ساعات دروس کلاس	موضوع ملاحظات	در سال تحصیلی ۱۵ - ۱۶	آقای روس	متوسطه	وبین انو
۱	آقای غلام حسین مین باشیان	۱۰	تاریخ سازندگان واصطلاحات	۱۴	آقای سورن اراکلیان	متوسطه	وبین سل
۲	آقای فیض اله مهندی (صبحی)	۱۲	موسیقی به زبان خارجه	۱۵	آقای بطرو کلی مقدم	متوسطه	فلوت
۳	آقای باسط مشکین حمامه		ادبیات فارسی و تاریخ	۱۶	آقای براند کلوشیان	متوسطه	فره نی و بالون
۴	آقای اکبر نفی کرمانشاهی		مدیر دفتر معاون دفتر	۱۷	آقای دکتر پیرزین	دوره دوم متوسطه	تعلیم و تربیت و معرفه النفس نار
۵	آقای فریدون کالوج	۱۲	موسیقی نظری، سلفژ بهارمنی، پیانو	۱۸	آقای دکتر علی اکبر شهنازی	متوسطه	دوره اول جغرافیا
۶	آقای مصطفی افتخار	۱۰	سال اول و دوم سلفژ، نظری و سوم متوسطه موسیقی و بلن	۱۹	آقای روح اله خالقی	متوسطه	متوسطه
۷	خانم خارا نیان	۱۰	دوره دوم متوسطه پیانو تخصصی	۲۰	آقای عنایت اله شکیب پور	متوسطه	فرانسه
۸	خانم آرمینیوی ملیکیان	۱۰	دوره دوم متوسطه پیانو تخصصی	۲۱	آقای رضا فاضلی	دوره اول متوسطه	حساب جبر فیزیک
۹	خانم ایسناک حسین زاده	۱۰	دوره دوم متوسطه پیانو تخصصی	۲۲	آقای نیکلا ابوزیانی	متوسطه	متوسطه
۱۰	خانم بانوسکی	۴	آواز	۲۳	خانم ماه منظر رشیدی	۳۰	چهارم ابتدایی کتاب معارف
۱۱	آقای سرگیبر خورتسینف	۱۰	وبین	۲۴	خانم هما نگهبان	۳۰	سوم ابتدایی کتاب معارف
				۲۵	خانم طالعه فرمونی	۳۰	دوم ابتدایی کتاب معارف
				۲۶	خانم اشرف سید آقا	۳۰	اول ابتدایی کتاب معارف

و سرود. ۹۸-۱۷۴۴.

۲۸. اسناد آ. سری، ۵۲۰۰۸: «وزارت معارف و اوقاف، اداره تعلیمات عالی»، نمره ۵۵۲۷۹، تاریخ ۱۳۱۴/۱۰/۲۱.
 ۲۹. در اساسنامه مربوط به هنرستان وظایف هنرآموزان، محصلین، ناظم، دقتدار، اناردار و کتابدار به طور مفصل ذکر گردیده است. (اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸).

۳۰. نك. سند شماره ۹: همانگونه که از خلال اسناد استنباط می شود گاهی اوقات از ساختمان مدارس برای برگزاری انتخابات استفاده می شده است لزوم تخلیه مدرسه و محدودیت هایی که نظمی ایجاد می کرده اسباب دردسر می شده. به عنوان مثال، در ۵ دی ۱۳۰۴ ش در دوره انتخابات ششم مجلس، محل انتخابات در مدرسه موزیک تعیین شده و دخالت نظمی در تخلیه کلاسها، مشکلاتی را برای معلمان و محصلان مدرسه ایجاد کرده. (اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸: نامه رئیس مدرسه موزیک سرتیپ غلامرضا خان به وزارت معارف، نمره ۱۴۵، تاریخ ۵ دی ۱۳۰۴).

۳۱. اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸: «راپورت اداره صحیه»، مورخه ۱۲ دی ۱۳۱۲.

۳۲. اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸، ۵۲۴۲-۱۷۴۴.

۳۳. نك. سند شماره ۱۰.

۳۴. نك. سند شماره ۱۱: همچنین اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸: «درخواست کتاب از کشور فرانسه»، نمره ۳۱۸۵، تاریخ ۱۳۰۸/۴/۲۷.

۳۵. نك. سند شماره ۱۲: همچنین اسناد آ. سری ج، ۱۷۶۳-۹۸.

۳۶. اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸: «گزارش برپایی کنسرت مدرسه موسیقی»، مورخه ۱۳۱۴/۱/۲۰.

۳۷. اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸: «هنرستان موسیقی»، نمره ۱۳۱۵/۲/۲۱، ۹۰۰.

۳۸. اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸: «بخشنامه وزارت فرهنگ»، ۱۳۱۷/۱۱/۳۰.

۳۹. ایرانشهر، ج ۲، ص ۱۲۱۵.

۴۰. اسامی کلیه اشیا درخواستی در متن سند به زبان فرانسه آمده است.

(لغت نامه دهخدا)

۴. غلامرضا خان مین باشیان از فارغ التحصیلان مدرسه موزیک بود و نیز تحصیلاتی در فرانسه و روسیه در این فن انجام داده بود. (ایرانشهر، ج ۲، ص ۱۲۱۴).
 ۵. این افراد همگی از شاگردان مسیو لومر و استاد سازهای مختلف بودند.

۶. اسناد آ. سری ج، «نظامنامه ورودی و داخلی محصلین مدرسه موزیک»، ۵۲۰۰۸.

۷. اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸: همچنین نك. سند شماره ۱.

۸. نك. سند شماره ۲.

۹. نك. سند شماره ۳.

۱۰. اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸: نامه غلامحسین مفید به وزارت معارف، نمره ۴۳۳۱، مورخه ۱۳۰۵/۱۰/۳.

۱۱. نك. سند شماره ۴.

۱۲. نك. سند شماره ۵.

۱۳. اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸.

۱۴. ایرانشهر، ج ۲، ص ۱۲۱۴.

۱۵. اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸.

۱۶. همان.

۱۷. اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸: پیشنهادات سلطان مین باشیان، نمره ۲۸۹/۲۶۳۳، مورخه ۱۳۱۴/۱/۱۶.

۱۸. نك. شماره ۶.

۱۹. اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸: «اساسنامه هنرستان موسیقی»، نمره ۱۱۲۸، تاریخ ۱۳۱۵/۲/۲۱.

۲۰. نك. سند شماره ۱۷.

۲۱. اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸: (نك ش ۱۷).

۲۲. اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸.

۲۳. نك. سند شماره ۸.

۲۴. اسناد آ. سری ج، ۱۷۳۸-۹۸.

۲۵. اسناد آ. سری ج، ۵۲۰۰۸: «اساسنامه تحصیل موسیقی نظام در هنرستان موسیقی»، مصوبه ۱۱ مرداد ۱۳۱۷.

۲۶. ایرانشهر، ج ۲، ص ۱۲۱۵.

۲۷. اسناد آ. سری ج، «نظامنامه اجرای ماده اول متمم قانون دانشگاه، راجع به ترتیب استخدام آموزگاران موسیقی»

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

هنرستان موسیقی

برنامه مواد دروس کلاس چهارم متوسطه

هنرستان موسیقی

شعبه تخصصی دو سال	شعبه کمپوزسیون و سه پریمت آگستور هارمونی	شعبه آموگار سرود
ساز تخصصی ارکستر با کرمانشاهی	دبکنه موسیقی سلفژ	آواز انفرادی و اجتماعی
پیانو غیر تخصصی	پیانو غیر تخصصی	فلوت با فرنی
سلفژ	ساز (رزمی یا بادی) بطور مختصر	پیانو (غیر تخصصی) دبکنه موسیقی
اصطلاحات موسیقی	اصطلاحات موسیقی	اصطلاحات موسیقی
زبان خارجه	زبان خارجه	زبان خارجه
زبان خارجه	زبان خارجه	زبان خارجه
ورزش	ورزش	ورزش
		از لحاظ تربیت ورزش
		برنامه مواد دروس کلاس پنجم متوسطه هنرستان موسیقی
شعبه تخصصی دو سال	شعبه کمپوزسیون و سه پریمت آگستور هارمونی	شعبه آموگار سرود
ساز تخصصی علم آگوردها	مردولاسون	آواز و سرود
ارکستر با کرمانشاهی	سازهای ارکستر	آواز دسته جمعی و تعلیم طریقه اداره آن علم آگوردها
پیانو (غیر تخصصی)	دبکنه موسیقی	سازهای ارکستر
دبکنه موسیقی	پیانو (غیر تخصصی)	پیانو (غیر تخصصی)
مسوازی	ساز (رزمی یا بادی)	پیانو (غیر تخصصی)
تاریخ سازندگان زبان خارجه	تاریخ سازندگان (مصلحتی)	تاریخ سازندگان زبان خارجه
زبان خارجه	زبان خارجه	زبان خارجه
ورزش	ورزش	اصول تعلیم تربیت ورزش

رئیس هنرستان موسیقی